

במעגלות הקבוצה והקיבוץ

על שיתוף הפעולה בין המטה השיתופי למעגל הקבוצות

:: אלעד הראל

תיזה, אנטי תיזה וסינתזה

אז מה הוביל לחיבור הזה? נתחיל מההתחלה. בעקבות המשבר הכלכלי והאידיאולוגי של התנועה הקיבוצית, הוקמו בסוף שנות ה-80, ארבעת הקיבוצים העירוניים הראשונים בישראל. אחריהם שינתה תנועת הנוער העובד והלומד את יעד ההגשמה שלה, מהקיבוץ הכפרי לעיר. כמה שנים אחרי כן הצטרפו שאר "התנועות הכחולות" לאותה מגמה. כל ההיסטוריה הזו כבר ידועה לכל ואין צורך להתעמק בה, אך התופעות של אותו מהלך היו הרות גורל לכוחות השיתופיים בתנועה הקיבוצית. התנועה הקיבוצית הממוקמת במרחב ההתיישבות הכפרי יצאה מרשימת יעדי ההגשמה, והצטמצמה עבור רבים למוזיאון לשיתופיות, ומקור לגיוס משאבים וצעירים לכוחות השיתופיים החדשים בעיר. בהתאם לכך רבים מבני הקיבוצים האידיאליסטיים והשיתופיים בחרו להגשים את חזונם באחת מתנועות הבוגרים ולהזניח את המאבק בהפרטה ואת חידושו של הקיבוץ השיתופי, שנתפס כמסגרת שאבד עליה הכלח. כך, בהדרגה, רוב הקיבוצים השיתופיים התרוקנו מהון אנושי צעיר ושיתופי ונתרו, בעצם, במאבק על העבר. כחלק מההתמודדות עם מצב זה, הצבנו עיקרון בסיסי במרכז השותפות הנרקמת בין מעגל הקבוצות והמטה השיתופי: **חשוב וראוי להקים ולחיות חיים שיתופיים בעיר ובכפר ולכן כדאי לאגם משאבים ולפעול ביחד להרחבתו וחזוקו של מעגל השיתופי החוצה את ההגדרות הגיאוגרפיות.** המטה השיתופי יהווה את הפלטפורמה לבניית פדרציה הבנויה מקבוצות עירוניות וקיבוצים כפריים יחד, כך שאם בן קיבוץ כפרי בוחר להגשים בעיר הוא אינו עוזב את תנועתו ולהיפך. מפאת מימדיו הקטנים של מעגל הקבוצות ניתן לחשוב שהשותפות המתעצבת בינו לבין המטה השיתופי חסרת חשיבות, ואכן ישנו סיכוי שכל התהליך יתאדה ללא זכר, אך מצד שני, מדובר בכיוון חדש וחשוב

באפריל האחרון התקבלה במעגל הקבוצות החלטה להצטרף למטה השיתופי של התנועה הקיבוצית. כחודש לאחר מכן התכנסה המזכירות של המטה והחליטה שהיא מברכת על החלטת המעגל ובוחרת להיענות להזמנה לשבת ולהכניס תוכן ממשי לתוך אותן ההצהרות.

למי שלא מכיר, מעגל הקבוצות הינו התארגנות של קבוצות שיתופיות, קיבוצים עירוניים וקהילות על בסיס שיתופי-סוציאליסטי. אנחנו פועלים להקמתן של קבוצות חדשות בשיתוף פעולה עם תנועות נוער שונות, מכינות קדם צבאיות, כפרי סטודנטים ועוד. בנוסף לכך אנחנו יוצרים קשרים בינינו על בסיס חברתי, תרבותי ופוליטי, וישנן מחשבות גם על יוזמות כלכליות משותפות בעתיד. הקבוצות במעגל

התנועה הקיבוצית הכפרית יצאה מרשימת יעדי ההגשמה, והצטמצמה עבור רבים למוזיאון לשיתופיות, ומקור לגיוס משאבים וצעירים לכוחות השיתופיים החדשים בעיר.

שונות אחת מהשניה, מה שיוצר מרחב דינמי המקדם התפתחות וראיה רחבה של המציאות.

**בקבוצות השיתופיות
החדשות, ההתגדרות סביב
התחושה וההתנהלות
האוונגרדית הופכת את
הרעיון השיתופי המתחדש
לרעיון המתאים למתי מעט
ולכן אינו רלוונטי לרוב
החברה הישראלית.**

בזירה השיתופית שאם יצליח, יוכל להחזיר את הקיבוץ השיתופי למעגל ההגשמה ולחבר את הקבוצות השיתופיות לחברה הישראלית.

מה בפועל

בכדי להכניס תוכן לאותן הצהרות החלטנו להקים צוות משותף שישוחח ויגבש הצעה לבסיס השותפות. בימים אלה הצוות מכנס את כל המסקנות בכדי להביאן לאישור המוסדות בכל צד. כשותף באותן הפגישות אני יכול להעיד שהתרחש בהן תהליך חשוב ומעניין, בו הצדדים התחילו להבין את השוני ביניהם ונבנתה שפה משותפת שיצרה את האפשרות להתווייתו של עתיד משותף. יש לזכור שההליכה בדרך משותפת מאתגרת כל אחד מהצדדים במקומות חולשתו.

ביניהם. אם, למשל, מפלגת השלטון במדינת ישראל תהיה סוציאל-דמוקרטית אזי הלחצים החיצוניים והפנימיים להפרטה בקיבוץ יקטנו, התמיכה בחדשנות בתחום תגדל וההתנהלות בזירה הכלכלית תהיה בטוחה יותר. בנוסף לכך, תפיסתם הא-פוליטית של המציאות מסווה את הכוחות הפועלים על התנועה הקיבוצית ומתוכה בכדי לפרקה, וכך נוצר מצג שווה לפיו הרעיון הקיבוצי מתפורר, בעוד שבפועל הוא מפורק בצורה מכוונת ושיטתית. במקביל לפגיעה הישירה, הפרדה זו מרחיקה את הקיבוצים משותפיהם הטבעיים – תנועות הבוגרים למשל – הרואים בחיי שיתוף מעשה פוליטי רחב שלא ניתן לנתקו מתפיסת העולם החברתית.

בכדי שהקיבוצים השיתופיים ישלכו בתהליך הם צריכים לשנות את שיח ההישרדות הדמוגרפית הפרטי. בגלל רצונם הרב לקלוט צעירים, רוב הקיבוצים השיתופיים יתקשו להשקיע במערך משותף להקמת קבוצות שיתופיות צעירות שיקבלו את החופש להתיישב בכל אחד מהקיבוצים בכפר או בעיר, ויעדיפו להצטרף לפרויקטים שבהם מגיעים צעירים ממסגרות שונות, שבדרך כלל אינם בעלי השקפת עולם שיתופית, המשולבים בקיבוץ לחצי שנה עד שנה, בתקווה שיבחרו להשאר כתוצאה מקשר רומנטי עם בן/בת קיבוץ או כתוצאה מהקשר החברתי ואיכות החיים הקיבוצית. הפעולה הפרטית של הקיבוץ והעמדת תפיסת העולם בשולי הדברים, אם בכלל, מאפיינות את רוח התקופה העומדת בלב התפוררות התנועה הקיבוצית. בניגוד לכך ניתן לתת כדוגמה את קיבוץ יטבתה והקיבוצים שבחרו להשתתף בפרויקט גרעיני הקיבוצים (חידוש גרעיני הנח"ל המקיימים פרק הכנה ופרק משימה בקיבוץ השיתופי, תוך הדרכה שיתופית ואוטונומיה גרעינית) בהובלתם של המטה השיתופי ואגף המשימות. אותם קיבוצים מבינים שבכדי להתקיים לטווח ארוך ולהישאר שיתופיים הם צריכים סביבה שיתופית רחבה לא פחות מעוד צעירים שיגיעו לקיבוץ, ושהאחרון תלוי במידה רבה בראשון. כהמשך לכך, הפרקטיקה השיתופית צריכה להתחבר מחדש למעשה ולתודעה הפוליטית הרחבה. בקיבוצים שיתופיים רבים התפתחה הפרדה בין המעשה הפוליטי ותפיסת העולם החברתית-כלכלית לבין חיי השיתוף. רובם הגדול של החברים אינו רואה את הקשר הערכי בין אורחות חייו לפוליטיקה הישראלית ואת התלות ההדדית

קצה הקרון

תני גולדשטיין (ynet, 8/10/10) הציף את השאלה למה תעשיית ההיי-טק מצטופפת במרכז? אלישע ינאי, מנכ"ל מוטורולה-ישראל לשעבר ענה: "העברת חלק מחברה לפריפריה כרוכה בביזור שליטה, וזה צעד לא פשוט. אם כבר ביזור, בהעדר תמריצים מספקים למעבר לפריפריה בארץ, עדיף כבר לחסוך כסף גדול באמת ולהעביר פעילות לחו"ל, למקומות כמו הודו, שם הפרש המחירים הוא באמת גדול". בתום הראיון, לשאלה מי אחראי למצב, ענה ינאי בבירור כי "הכתובת לכך היא הממשלה". באותו החודש פירסם גד שפר, נשיא לשכת המסחר והתעשייה בצפון, מחקר כי המעורבות והעניין של תאגידים בקהילה נמוכים (פורסם בדה-מרקר, 25/10/10). המדד שלו: כמות התרומות הניתנות בשנה ע"י תאגידים נמוכה בהשוואה לחו"ל, וכן ההקצאה לפטור ממס על תרומות בהקצאת משרד האוצר לא מנוצלת במלואה. אם נחבר את שתי הידיעות, נראה שאחריות חברתית של תאגידים עדיין נחשבת "עניין של תרומה", ותעסוקה נחשבת "עניין של הממשלה". נשאלת השאלה כיצד מעודדים תאגידים להעסיק אוכלוסיה מהפריפריה, החל ברצפת הייצור ועד משרדי ההנהלה, ומדוע העסקה ארוכת טווח אינה נתפסת כאחריות חברתית?

שמניח את כל יסודות הקבוצה על בסיס הסכמה חברתית לא פורמלית ולעתים לא יציבה. אמת היא שחלק מההבדל המהותי בין קיבוץ לקבוצה הוא זניחת התקנון והעמדתה של השיחה במקומו, אך בכדי שאורח חיים זה יפתח כאופציה רחבה לחיים בחברה הישראלית צריך לפתח שילוב בין הסכמות פורמליות המגובות משפטית להתנהלות המבוססת שיחה, בכדי לצמצם את הפחד הטבעי שבמעבר מחיים אינדיבידואליים לחיים בשותפות. תפיסת האוונגרד קורעת את הקבוצות השיתופיות מהחברה הישראלית ומשאירה אותן במקום צודק, אך עקר מבחינה פוליטית. יחסית לקבוצות השיתופיות, הקיבוץ הינו החברה הישראלית, מכיוון שהוא מכיל אוכלוסיה הטרוגנית יחסית, מגוון מקצועות רחב, והוא בנוי, מבחינה עקרונית, על השאיפה לרווחת חבריו ולא רק על תחושת שליחות אידיאליסטית. בניית מודל הגשמה משותף תאפשר לקבוצות לפתח שיח והתנהלות המתאימים לקבוצה רחבה יותר בחברה הישראלית, וכך, באופן מפתיע, שיתוף הפעולה עם הקיבוצים השיתופיים מקרב את הקבוצות העירוניות למטרתן הראשונית במעבר להגשמה בעיר.

לקראת מאה השנים הבאות

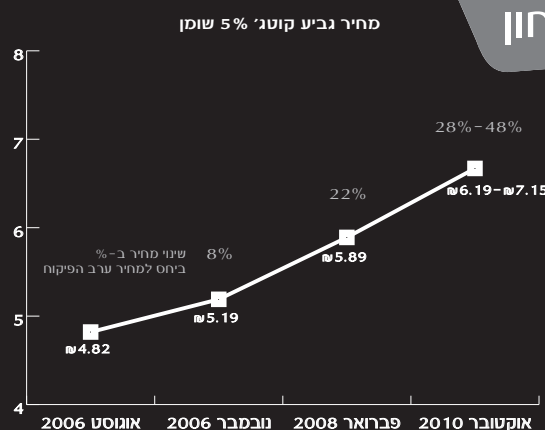
הכוחות השיתופיים בתנועה הקיבוצית הנמצאים במטה השיתופי, בקיבוצים השיתופיים ובקיבוצים הדיפרנציאליים הם תקוותה האחרונה של התנועה הקיבוצית שנכנסה לפני כשלושה עשורים לתהליך ההשמדה העצמית של ההפרטה. מוסדות התנועה מצטמצמים בהתאם למוסדות הקיבוץ ותוך זמן לא ארוך התנועה הקיבוצית עלולה להפוך לחברת שירותים לישוכים קהילתיים. המשימה של שוחרי השיתוף הינה בנייתה של מסגרת פוליטית-דמוקרטית שמעצם אופייה מציבה אלטרנטיבה להגיון הצרכני העומד בבסיס פעולת ההפרטה ומתנגדת לה. ההתאגדות מחדש כמחנה בתוך התנועה הקיבוצית בפרט ובחברה הישראלית בכלל הינה המפתח לתחילתו של תהליך הבניה וההתחדשות. כהמשך לכך השותפות עם מעגל הקבוצות נותנת למטה השיתופי דרך חזרה למעגל ההגשמה והצטרפות לתהליך התחדשותו של הרעיון השיתופי בישראל, המובל כיום ע"י תנועת הבוגרים 'הכחולות'. מעגל הקבוצות, מצידו, ישתלב במערכת רחבה ורבת נסיון שתאפשר לו לפרוץ את המסגרת החלוצית הצרה בה הוא פועל.

מצד שני, גם הקבוצות השיתופיות צריכות לשנות את התנהלות האוונגרד העומדת בבסיסן. ההתגדרות סביב התחושה וההתנהלות האוונגרדית הופכת את הרעיון השיתופי המתחדש לרעיון המתאים למתי מעט ולכן אינו רלוונטי לרוב החברה הישראלית. הקבוצות השיתופיות מתאפיינות במקרים רבים בסגפנות, במשימתיות בלתי מתפשרת, בחשיבה כלכלית לטווח קצר בלבד והמנעות מהתמסדות, באופן שמתאים רק לאנשים המגיעים מבתי בעלי ביטחון כלכלי איתן ומחזיקים בידם אידיאולוגיה מוצקה ומנומקת. קבוצות רבות מוכנות להתפשר באופן רדיקלי על רמת חייהן בכדי להחזיק את המשימות החברתיות והפוליטיות שהן לקחו על עצמם, וכהמשך לכך אינן בונות את אורח חייהן באופן היכול להכיל משפחות ומגורי קבע. הלך רוח זה מלווה באידיאולוגיה חלוצית הנותנת תוקף לאותם חיי דוחק, ובעקבותיו רוב הקבוצות נמנעות מהתאגדות כאגודה שיתופית - מה

תפיסה אפוליטית של המציאות מסווה את הכוחות הפועלים על התנועה הקיבוצית ומתוכה בכדי לפרקה, וכך נוצר מצג שווא לפיו הרעיון הקיבוצי מתפורר, בעוד שבפועל הוא מפורק בצורה מכוונת ושיטתית.

אלעד הראל הוא חבר קבוצת מפרש בדרום ת"א, רכז מעגל הקבוצות ופעיל בכוח לעובדים. maagal.wordpress.com

קצרה הקרחון

קוטני ישראל?

בראשית המדינה כחלק ממדיניות הרווחה שאפיינה את ישראל, הונהג סל מוצרים בסיסי. מחירים של המוצרים סובסד ופוקח על ידי המדינה. עם הגעתה של האינפלציה לשיא בשנת 1984, הוכפלו המחירים פי 5 וחצי. בתגובה, הכניסה המדינה את מחירי כלל המוצרים והשירותים לפיקוח. העובדות בשטח מוכיחות כי הוצאת מוצר מפיקוח מביאה לעלייה במחירו. כך, לדוגמה, התמ"ת הוציא באוגוסט 2006 את הקוטני מפיקוח. ב-4 השנים העוקבות עלה המחיר בקרוב ל-50%. כבר בפברואר 2008, מצוטטת במעריב המפקחת על המוצרים בתמ"ת צביה דורי, כי "אין למדינה יכולת לחייב יצרן שמוצרו נמצאים בפיקוח לייצר אותם". באוקטובר 2010, אותה מפקחת באותו עיתון אומרת: "מדיניות הממשלה בשני העשורים האחרונים הייתה ליצור תנאי תחרות הן על-ידי פתיחת השוק ל"בוא והן על ידי הסרת חסמים לתחרות, ובמקביל להסיר את הפיקוח מכל מוצר שבו נוצר תנאי תחרות". כך, בהחלטת ממשלה, מוצרים בפיקוח הופכים להמלצה בלבד. הן המנדלים, הן היצרנים והן הצרכנים נפגעים מהסרת הפיקוח ועליית המחירים. זוהי מדיניות חוסר הגיבוי של הממשלה לחקלאות המקומית ולתוצרת הישראלית.